

О. М. Нагуш

старший викладач кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

ВНЕСОК ДЖ. СТОРІ У РОЗВИТОК НАУКИ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Джозеф (Йозеф) Сторі (Josef Story — 1779-1845 рр.) — засновник американської територіальної доктрини міжнародного приватного права, один із найвпливовіших американських юристів ХІХ ст.

Народився Дж. Сторі у Марблхеді, штат Массачусетс у другому шлюбі Еліши (Єлисея) Сторі, одного із учасників знаменитого Бостонського чаювання 1773 р. Після закінчення факультету права у Гарвардському університеті Сторі у 1801 р. прийнятий в колегію адвокатів у Салемі, штат Массачусетс, де, найнятий до потужної пароплавної компанії «Crowninshield & Sons», займається проблемою зовнішнього торговельного ембарго «Джефферсона». У 1805-1807 рр. Дж. Сторі — депутат Палати Представників, в якій у 1811 р. обирається спікером. У віці тридцяти двох років він стає наймолодшим в історії членом Верховного суду Сполучених Штатів, де працює до 1845 р. У стінах суду стався розвиток наукової індивідуальності та формувалась політична філософія Дж. Сторі. У 1829 р. він переїжджає до Кембріджу, штат Массачусетс, де стає професором права Гарвардського університету, у якому він завойовує успіх та авторитет як викладач і науковець [1].

Творча спадщина Джозефа Сторі є досить різноманітною. Тут і поетична збірка «Сила самотності» (1804 р.), і велика кількість листів, журнальних статей, промов — у 1819 р. привертають увагу його виступи, в яких засуджується работоргівля, а в 1820 р. в Салемі він виступає з публічною промовою проти рабства — та, звичайно, низка робіт, присвячених правовим питанням, що отримали світове визнання. Найвідоміші серед них — Коментарі до Конституції США (в 3 т., 1833 р.), Короткий виклад Конституції США (1834 р.), Коментарі конфліктного права (Коментарі щодо конфлікту законів) (1834 р.), Закон про агенції (1839 р.), Закон про векселі (1843 р.).

Найбільш вагомою роботою Дж. Сторі більшість дослідників науки та історії міжнародного приватного права вважають його монументальну працю «Коментарі конфліктного права», видану у 1834 р.

В основу дослідження Дж. Сторі покладено відомі на той час такі джерела колізійного права, як судова практика американських, англійських і шотландських судів, а також європейська юридична література. Як зазначає О. О. Мережко, ця праця, по суті, поклала початок розвитку американського колізійного права як самостійної дисципліни [2, с. 201].

Робота Дж. Сторі «Коментарі конфліктного права» складається з таких розділів: вступні зауваження; загальні максими міжнародної юриспруденції; національний доміциль; правоздатність осіб; шлюб; шлюб — інциденти; іноземні розлучення; іноземні контракти; «персональна» (рухома) власність; «реальна» (нерухома) власність; заповіти; іноземне піклування та надання допомоги; юрисдикція та засоби захисту; іноземні рішення; кримінальні закони та правопорушення; свідчення та докази [3, с. ix-x].

Дж. Сторі не тільки систематично і логічно виклав юридичний матеріал, а й, що важливо, запропонував конкретні рішення низки практичних проблем американського колізійного права того часу. У другому розділі своєї роботи він викладає загальні максими міжнародної юриспруденції, серед яких — кожна нація має ексклюзивну юрисдикцію над своєю територією [3, с. 19], жодна держава не може своїми законами впливати на властивості осіб або власності поза межами своєї території [3, с. 21]; сила законів однієї держави в іншій

залежить від законів останньої [3, с. 24]. Щодо третьої максими, необхідно зауважити, що в американському колізійному праві застереження про публічний порядок мало значно менший практичний вплив, оскільки американські суди з пересторогою ставились до обмежень на застосування права інших штатів.

Вказавши, що за наявності конфлікту законів різних держав та їхнього фактичного застосування у сучасній комерції та спілкуванні найбільш цікавим та важливим є такий філіал публічного права, який можна було б назвати приватне міжнародне право [3, с. 9], він, тим самим, запровадив сам термін «міжнародне приватне право», який міцно увійшов у юридичний лексикон англійських і континентальних юристів.

У своїх висновках Дж. Сторі виходив, насамперед, з теорії голландських юристів XVII ст., чії погляди не прижилися на Європейському континенті, проте здобули популярність спочатку в Шотландії, а потім поширилися в Англії. У той же час Дж. Сторі не просто запозичив основні постулати голландської школи і статутаріїв, але також модифікував їх деякі положення. Так, він відмовився від поділу всіх норм матеріального права, як це робили статутарії, на три групи: *statuta personalia*, *statute realia*, *statuta mixta*. Замість цього Дж. Сторі сконцентрував юридичний аналіз на окремих правових інститутах, в першу чергу таких, як доміцилій, шлюб, розлучення, договір, рухома і нерухома власність.

Широка популярність праці Дж. Сторі не стала на заваді гострій критиці деяких авторів, які вважали, що ця робота є суцільною еkleктикою з уривків робіт різних юристів за період більш ніж п'ять століть. Книзі також дорікали за відсутність єдиного керівного принципу та називали її однією з «найменш наукових» книг [4, с. 14].

Проте навіть деякий «еклектизм», що властивий книзі Дж. Сторі, не дає підстави до загальної негативної оцінки його праці. Значним внеском у юридичну науку є вже те, що автор у процесі підготовки першого видання «Коментарів конфліктного права» детально проаналізував і узагальнив не тільки велику за обсягом континентальну юридичну літературу — роботи Бартола, Дюмулена, Аржантре, Хубера, — ай більше п'ятисот американських, англійських і шотландських судових рішень.

«Коментарі конфліктного права» Джозефа Сторі зумовили значний вплив на європейське міжнародне приватне право. Так, видатний німецький юрист Савіньї відкрито визнавав інтелектуальний вплив Сторі на створення своєї теорії міжнародного приватного права. І хоча ці два засновники класичної доктрини міжнародного приватного права дещо відрізнялись в деталях — зокрема, щодо спадкування нерухомого майна Сторі віддавав перевагу закону місця знаходження майна, а Савіньї — закону доміциля спадкодавця; що ж до рухомого майна, то Савіньї більшою мірою покладався на *lex rei sitae* — однак в цілому в цих теоріях більше схожості, ніж протиріч.

Основу англо-американської територіальної доктрини Дж. Сторі складає територіальний принцип, згідно якого держава застосовує власне право, але може визнавати суб'єктивні права, засновані на іноземному законі. Іноземний закон розглядається не як правова система, а як фактична обставина, доведення іноземного права здійснюється на тих самих підставах, що й доведення інших фактичних обставин. Намагання якомога більше звужити можливість застосування іноземного права пояснюється тим, що на той момент ще не склалася система світового господарювання (вважається, що таким моментом можливо визнати першу половину XIX ст.). І хоча міжнародний майновий обіг існував і раніше, та він не призводив іще до економічної взаємозалежності між країнами. Промисловий капітал того часу потребував, перш за все, укріплення позицій у національних межах, тому держави у XVII-XVIII ст. переважно проводили політику ізоляції. В міжнародному ж приватному праві таким потребам і відповідає домінування територіального принципу.

Саме тому абсолютно слушним є висловлення навіть такого суворого критика праці Сторі, як Фредерік Гамільтон, що саме із Джозефа Сторі може бути розпочата нова ера історії міжнародного приватного права [5, с. 119].

Література

1. Encyclopedia Britannica / Josef Story [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.britannica.com/EBchecked/top-ic/567679/Joseph-Story>
2. Мережко А. А. Наука международного частного права: история и современность / А. А. Мережко. — К. : Таксон, 2006. — 356 с.

3. Josef Story. Commentaries on the Conflict of Laws / Josef Story. — Boston : Hilliard, Gray, and Company, 1834. — 565 p. , -
4. Мережко А. А. Коллизионное право США / А. А. Мережко. — К. : Юстиниан, 2003. — 135 с.
5. Harrison F. On Jurisprudence and the Conflict of Laws / F. Harrison. — Репринтное издание 1919 года. — Книга по требованию, 2011. — 184 с.